

POSTANOWIENIE

8 marca 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Paweł Grzegorzczyk

na posiedzeniu niejawnym 8 marca 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa D. B.
przeciwko Skarbowi Państwa-Dyrektorowi Aresztu Śledczego w Olsztynie
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej D. B.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Białymstoku
z 21 kwietnia 2022 r., I ACa 606/21,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążenia powoda kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje od Skarbu Państwa - Sądu Apelacyjnego w Białymstoku adwokatowi J. C. kwotę 240 (dwieście czterdzieści 00/100) złotych podwyższoną o kwotę podatku od towarów i usług tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej powodowi z urzędu w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub

wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (przyczyn kasacyjnych).

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący D. B. nie wskazał konkretnej przyczyny kasacyjnej. W uzasadnieniu skargi podał natomiast, że w sprawie zachodzi niewątpliwie nieważność postępowania związana z pozbawieniem powoda możliwości obrony praw, ponieważ Sądy *meriti*, mimo wielokrotnych wniosków, nie ustanowiły dla powoda adwokata lub radcy prawnego, a ponadto skarga jest oczywiście uzasadniona.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem, pozbawienie możliwości obrony w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wtedy, gdy z powodu uchybień procesowych sądu strona nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części. Chodzi zatem o sytuację, w której w następstwie naruszenia przepisów prawa doszło do pozbawienia możliwości aktywnego uczestnictwa w postępowaniu w stopniu uzasadniającym przyjęcie, że strona została pozbawiona prawa do wysłuchania (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2004 r., III CK 226/02, z dnia 4 marca 2009 r., IV CSK 468/08, i z dnia 12 stycznia 2010 r., III CSK 87/09).

Jak wielokrotnie wskazywano w judykaturze, odmowa ustanowienia dla strony pełnomocnika z urzędu co do zasady nie uzasadnia zarzutu nieważności postępowania na skutek pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Odmienna sytuacja może mieć miejsce jedynie wyjątkowo, jeżeli zachowanie strony wskazuje na nieznamość reguł postępowania lub nieporadność w takim stopniu, że z uwzględnieniem skomplikowania sprawy strona nie jest w stanie skorzystać z przysługujących jej uprawnień procesowych (por. w nowszym orzecznictwie wyrok

Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2021 r., II CSKP 59/21 i powołaną tam judykaturę). Dotyczy to również sytuacji, w której strona odbywa karę pozbawienia wolności lub cierpi na chorobę psychiczną, ponieważ – jak zauważa się w orzecznictwie – nie każda postać tego rodzaju zaburzenia jest równoznaczna z brakiem zdolności postulacyjnej prowadzącym do nieważności postępowania (por. np. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 1998 r., II UKN 102/98, OSNP 1999, nr 12, poz. 408 i z dnia 16 grudnia 1997 r., II UKN 404/97, OSNAPiUS 1998, nr 21, poz. 641 oraz postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 18 października 2011 r., III UZ 24/11 i z dnia 9 maja 2019 r., IV CSK 495/18).

Z materiału sprawy nie wynikało, aby powód został *de facto* pozbawiony prawa udziału w postępowaniu lub jego istotnej części. Powód domagał się zadośćuczynienia w kwocie 700 000 zł w związku z warunkami odbywanej przezeń kary pozbawienia wolności, wskazując m.in., że doszło do nadmiernej zwłoki w przekazywaniu depozytu finansowego do jednostki penitencjarnej, dyrektor Aresztu Śledczego nie zareagował na wniosek o przeprowadzenie wywiadu kuratorskiego, odmówiono wykonania prawomocnego orzeczenia nakazującego przymusowe dokarmianie i hospitalizację, osadzano go w areszcie z recydywistami i bardzo często zmieniano cele, których powierzchnia była mniejsza niż 3 m² na osobę. Postępowanie dowodowe nie potwierdziło jednak twierdzeń powoda, względnie okazało się, że twierdzenia te nie uprawdopodobniają stawianych wniosków, bądź zarzucane zachowanie pozwanego nie było niezgodne z prawem. W postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji powód wziął udział w rozprawie, następnie złożył samodzielnie apelację, wskazując zakres zaskarżenia i formułując wnioski apelacyjne oraz ich motywy. W postępowaniu apelacyjnym powód nie wziął wprawdzie udziału w rozprawie prowadzonej w sposób zdalny, jednakże Sąd Apelacyjny – po uprzednim uzyskaniu informacji z Aresztu Śledczego – umożliwił powodowi uczestnictwo w posiedzeniu przesyłając stosowny link (k. 362 i n.). W skardze kasacyjnej nie twierdzono przy tym, aby brak uczestnictwa powoda w rozprawie przed Sądem Apelacyjnym został spowodowany przyczynami od niego niezależnymi. Trudności związanych z wykazaniem prawdziwości twierdzeń faktycznych i uzyskaniem adekwatnych środków dowodowych, nie można natomiast utożsamiać z pozbawieniem strony możliwości obrony jej praw.

W tym stanie rzeczy nie można było uznać, aby w sprawie, w której złożono skargę, wystąpił wyjątkowy wypadek uzasadniający przyjęcie, że odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu pociągnęła ze sobą nieważność postępowania (art. 379 pkt 5 k.p.c.).

Ubocznie należało zauważyć, że w skardze kasacyjnej nieprawidłowo scalono uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania z uzasadnieniem podstawy kasacyjnej, podczas gdy – zgodnie z ugruntowanym poglądem – wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie, stanowi, obok podstaw skargi kasacyjnej i ich uzasadnienia (art. 398⁴ § 1 pkt 2 k.p.c.), odrębne i samodzielne wymaganie konstrukcyjne skargi kasacyjnej (art. 398⁴ § 2 k.p.c.). Mankament ten uniemożliwia *de facto* Sądowi Najwyższemu ocenę przyczyn kasacyjnych (art. 398⁹ § 1 k.p.c.), która musi poprzedzać ocenę podstaw kasacyjnych (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 czerwca 2019 r., IV CSK 575/18 i powołane tam wcześniejsze orzecznictwo, a także postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 15 maja 2020 r., II CSK 499/19 i z dnia 15 października 2020 r., IV CSK 175/20). Dotyczy to – *lege non distinguente* – wszystkich przyczyn kasacyjnych, w tym również nieważności postępowania.

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 i art. 102 w związku z art. 391 § 1 i art. 398²¹ k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

O wynagrodzeniu należnym pełnomocnikowi skarżącego orzeczono na podstawie art. 29 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. - Prawo o advokaturze (jedn. tekst: Dz. U. z 2022 r. poz. 1184) w związku z § 3 i § 4 ust. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r. poz. 2361), z uwzględnieniem § 8 pkt 26 i § 10 ust. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r. poz. 1964) oraz art. 64 ust. 2 i art. 32 ust. 1 Konstytucji RP.

[SOP]

(r.g.)

